Plachá, Veronika; Hlavicová, Jana

Osídlenie Devína v 10. až 12. storočí

Archaeologia historica. 1978, vol. 3, iss. [1], pp. 231-237

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/139226
Access Date: 13. 12. 2024
Version: 20240829

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Osídlení Devína v 10. až 12. storočí

VERONIKA PLACHÁ–JANA HLAVICOVÁ

Pri archeologickom výskume, ktorý vykonáva Mestské múzeum v Bratislave, sa v rokoch 1966—1976 odkryli v severozápadnej časti areálu Devínskeho hradu (v priestore medzi západnou a severnou bránou) zvyšky kamenných murív, ktoré sa nedali zaradiť k architektúram patriacim stredovekému hradu, ani k zvyškom architektúr z doby rímskej. V šiestich prípadoch sa dal zrekonštruovať pôvodný pôdorys stavieb; v troch išlo iba o nerekonštruovateľné fragmenty murív. Odkryté architektúry sú jednopriestorové, obdĺžnikového pôdorysu približne rovnakých veľkostí. Ich murivá sú z lomového kameňa spájaného hlinenou maltou. Hrúbka a charakter muriva sú pri všetkých objektoch veľmi podobné a umožňujú datovanie do jedného obdobia (obr. 1).

Objekt 1

je jednopriestorový a má obdĺžnikový pôdorys s rozmermi 750×560 cm. Bol zahĺbený do žltého sterilného podložia. Murivo je z lomového kameňa, ukladaného so zámerom vytvoriť rovné líce. Ani v interiéri, ani v exteriéri sa neobjavili stopy po omietaní. Vchod do priestoru bol pravdepodobne vo východnej časti južného muriva, ktoré sa nezachovalo. V interiéri, ktorý bol pod úrovňou okolitého terénu, sme nezistili žiadnu dlažbu. Jediné členenie interiéru

Obr. 1. Bratislava, hrad Devín. Objekty z 11.–12. storočia.

Obr. 2. Bratislava, hrad Devín. Pôdorys objektu 2.

Obr. 3. Bratislava, hrad Devín. Pôdorys objektu 5.

predstavuje vymurovaná zásobnicová jama, ktorej murivo je spojené s obvodovým murivom bez cezúry. Šírka obvodového muriva je asi 50 cm a umožňuje predpokladať, že obvodové steny z kameňa siahali pôvodne až po konštrukciu krovu. Výplň objektu tvoril prevažne stredoveký materiál z 11.—13. storočia.

Objekt 2

je vzdialený 5 m východne od objektu (obr. 2). Odkryla sa spodná časť tejto jednopriestorovej obdĺžnikovej architektúry s rozmermi 580×720 cm. Obvodové murivo je z lomového kameňa, široké 40 cm. Po očistení koruny muriva sa zistilo, že v strede jeho hrúbky sa zachoval priebežný žliabok, ktorý naznačuje, že ide o lôžko drevenej konštrukcie, pravdepodobne vytvárajúcej steny architektúry. Ani v tomto objekte sa nezistila dlážka, iba vo východnej časti bola deštrukcia z lomového kameňa, ktorá sčasti prekrývala temer kruhové ohnisko, lemované riadkom lomového kameňa. Výplň objektu tvorí podobný materiál ako v objekte 1.

Objekt 3

predstavuje tiež architektúru obdĺžnikového pôdorysu, jedna dlhšia stena chýba, z kratšej sa zachovala iba tretina. Aj tu ide o podmurovku chaty a materiál je rovnaký ako v predchádzajúcich dvoch prípadoch.

Objekt 4

je situovaný cca 12 m východne od západnej brány gotického hradu. Výskum odkryl jeho severnú stenu v dĺžke 500 cm a časti východnej a západnej steny v dĺžke 450 cm. Južná stena objektu bola zničená. Šírka muriva sa pohybovala od 60 do 65 cm. Zachovala sa iba posledná spodná vrstva kameňov. Podľa rozmerov objektu, jeho nivelety, hrúbky muriva a spôsobu kladenia kameňov možno zaradiť i túto architektúru do rovnakého obdobia ako ostatné spomínané objekty. Túto skutočnosť potvrdzujú i nálezy mincí (Ladislav I. — 1077—1095 a tri mince Šalamúna — 1063—1074) v interiéri objektu.

Objekt 5

Asi 6 m severovýchodne od objektu 4 bola ďalšia jednopriestorová architektúra obdĺžnikového pôdorysu s rozmermi 610×410 cm, zapustená do sterilného piesčitého podložia (obr. 3). Múry sú z lomového kameňa a majú šírku 60 cm. Severozápadné nárožie bolo zničené, časť južného múru je poškodená. Vchod do objektu bol pravdepodobne z južnej strany. Tesne pri vonkajšom líci východného múru sa našla poškodená minca kráľa Šalamúna (1063—1074).

Z objektov 6 a 7

sa zachovali iba nerekonštruovateľné fragmenty. Z objektu 6 je to časť dlhšej steny (430 cm). Šírka zachovaného muriva je cca 50 cm. Z objektu 7 sa zachovalo iba juhozápadné nárožie a fragment severného múru. Južná stena nárožia je dlhá 320 cm, západná 180 cm, fragment severnej steny 150 cm. Hrúbka zachovaného muriva je 60 cm.

Objekt 8

Z tohto objektu sa zachovalo juhovýchodné nárožie, prevažná časť východnej steny v dĺžke 350 cm, južná stena v celej dĺžke 465 cm s náznakom juhozápadného nárožia a fragment západnej steny v dĺžke 100 cm. Severná stena se nezachovala. Časť východnej steny stála až do výšky 100 cm. Murivo tohto ob-

Obr. 4. Bratislava, hrad Devín. Pôdorys objektu 8.

Obr. 5. Bratislava, hrad Devín. Pôdorys objektu 9.

jektu dosahuje hrúbku iba 40 cm a je budované precíznejšie ako v ostatných prípadoch (obr. 4).

Objekt 9

je zapustený do svahu východne od objektu 8. K základnej obdĺžnikovej dispozícii so svetlosťou 560×450 cm bol v severnej časti pripojený menší priestor. Z neho sa zachovala iba severozápadná časť. Vstup s lícovaným ostením a so svetlosťou 155 cm sa nachádza v západnej stene. Šírka muriva dosahuje 60—75 cm. Žiadne náznaky dlážky sa nezachovali. V juhovýchodnej časti bol objekt zapustený pomerne hlboko do terénu. Murivo, zachované až do výšky 178 cm, bolo lícované iba z vnútornej strany (obr. 5).

Zo zistených deviatich objektov sú všetky okrem objektu 8 jednoduché jednopriestorové, zrejme neomietnuté, s dlážkou z ubitej hliny, vykurované otvoreným ohniskom. Podľa rozmiestnenia objektov možno usúdiť, že išlo o osadu ulicového typu. Materiál v zásype objektov — najmä mince — ich datuje do 11. a 12. storočia.

Toto časové zaradenie umožňuje domnienku, že ide o osadu, ku ktorej patril ranostredoveký kresťanský cintorín (obr. 6), odkrytý I. L. Červinkom v dvadsiatych rokoch (1921—1922). Vo výskume pokračoval v tridsiatych rokoch 1933—1937) J. Eisner. Tento cintorín bol datovaný mincami a šperkmi do obdobia od konca 10. až do polovice 12. storočia. Nálezy mincí na cintoríne korešpondujú s nálezmi mincí v sídliskových objektoch (denáre: Béla I., Ondrej I., Šalamún). I. L. Červinka odkryl počas svojho výskumu asi 300 hrobov, J. Eisner 114 hrobov. Neurčený počet hrobov bol už zničený a kostry detí sa zväčša nezachovali; celkový počet hrobov odhadol J. Eisner na 500. Keď tento počet porovnáme s dobou trvania cintorína—približne 150 rokov, vychádza ročná úmrtnosť 3—4 osoby, čo poukazuje na malú osadu.

Podľa charakteru (hustota a etážovitosť pochovávania) ide o kostolný cin-

Obr. 6. Bratislava, hrad Devín. Cintorín z 10.–12. storočia a osada z 11.–12. storočia.

torín. Tento fakt dovoľuje predpokladať i jestvovanie kostolíka z toho istého obdobia. Skutočnosť, že sa pri doterajšom výskume neodkryli zvyšky kostola, nevylučuje možnosť jeho existenciu. Možno, že sa nachádzal v časti návršia, ktoré bolo v 15. storočí preseknuté šijovou priekopou.

V severozápadnej časti dnešného areálu hradu Devína sa v 11. a 12. storočí nachádzala osada, pravdepodobne využívajúca ešte jestvujúce zvyšky veľkomoravského opevnenia, ku ktorej patril kostolík s cintorínom na návrší. V 13. storočí osada v areáli hradu zaniká a osídlenie v oblasti Devína sa rozvíja na území dnešnej obce, kde je už z tohto obdobia doložená existencia kostola s cintorínom (obr. 7). Priestor hradu nadobudol opäť strategicko—obrannú funkciu po vybudovaní šesťbokej obrannej veže na vrchole skalného brala.

Obr. 7. Bratislava. Devín v 13. storočí.

Literatúra

Červinka, I. L.: Slované na Moravě a Říše velkomoravská. Brno 1928, s. 188.
Eisner, J.: Výzkum na Děvíně v letech 1933—1937. In: Hist. slov. 1—2. Bratislava 1940—1941, s. 115—117, tab. I, II, VI.
Fundárek, J.: Ojedinelé nálezy mincí na Devíne. In: Slov. Numizm. 3. Bratislava 1974, s. 197—198.
Kraskovská, Ľ.: Slovanské radové pohrebisko na Devíne. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 62. Hist. 8. Bratislava 1968, s. 45—60.
Plachá, V.: Z archeologického výskumu Devínskeho hradu v rokoch 1966—1970. Archeol. Rozhl., 23, 1971, s. 73—78.

Besiedlung des Devín im 10. bis 12. Jahrhundert

Bei den archäologischen Grabungen in Bratislava auf der Burg Devín wurden in den J. 1966—1976 die Unterteile von neun Architekturen abgedeckt, die an Hand des begleitenden Fundmaterials in das 10.—12. Jh. verwiesen werden können. (Abb 1—6.)

Es handelt sich um Wohnobjekte einer Siedlung, die offenbar zu dem Friedhof auf der Anhöhe über ihr gehörte. Dieser Friedhof wurde in den J. 1921—22 und 1933—37 von I. L. Červinka und J. Eisner untersucht und durch Münzen und Schmuck in das ausgehende 10. bis in die Mitte des 12. Jh. datiert. Die Münzfunde aus der Siedlung korrespondieren mit den Funden vom Friedhof (Šalamún 1063 až 1074). Dieser trägt den Charakter eines Kirchenfriedhofes, die Gesamtsituation schließt nicht die Möglichkeit der Existenz einer Kirche aus, die sowohl zur Siedlung als auch zum Friedhof gehört hatte, wenn sie auch bisher bei den Grabungen nicht erfaßt wurde.

Im 12. Jh. ging die Siedlung unter. Die Besiedlung im Devíner Gebiet entwickelte sich im Areal der heutigen Gemeinde, wo für jene Zeit schon die Existenz einer Kirche samt Friedhof belegt ist. (Abb. 7.)

Abb. 1. Bratislava. Burg Devín. Objekte aus dem 10.—12. Jh.
Abb. 2. Bratislava. Burg Devín. Grundriß des Objektes 2.
Abb. 3. Bratislava. Burg Devín. Grundriß des Objektes 5.
Abb. 4. Bratislava. Burg Devín. Grundriß des Objektes 8.
Abb. 5. Bratislava. Burg Devín. Grundriß des Objektes 9.
Abb. 6. Bratislava. Burg Devín. Friedhof und Siedlung aus dem 10.—12. Jh.
Abb. 7. Bratislava. Devín im 13. Jh.